

РЕЦЕНЗІЯ

**доктора юридичних наук, професора Таран Олени Вікторівни
на дисертаційне дослідження
Пеліхоса Євгена Миколайовича «Забезпечення права на захист
підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального
кримінального провадження (in absentia)», поданого до захисту у
спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на
здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за
спеціальністю 081 «Право»**

Ступінь актуальності обраної теми. Спеціальне досудове розслідування і спеціальне судове провадження є дієвим механізмом забезпечення виконання завдань кримінального провадження і дозволяють його здійснення незалежно від можливої протидії підозрюваного, обвинуваченого, зокрема шляхом його ухилення від з'явлення на виклики, участі у процесуальних діях, переховування від слідства і суду.

Водночас, одним із фундаментальних прав людини, гарантованих ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ст. 59 Конституції України та ст. 20 Кримінального процесуального кодексу України, є право на захист, яке має забезпечуватися в демократичному суспільстві максимально можливою мірою шляхом створення ефективних механізмів його реалізації і не зазнавати необґрунтованого обмеження у кримінальних провадженнях особливо в тих, що здійснюються за відсутністю підозрюваного (обвинуваченого).

Правове регулювання, практика застосування та наукового дослідження спеціального кримінального провадження, який було запроваджено прийняттям Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» від 7 жовтня 2014 року № 1689-VII, свідчить про необхідність удосконалення цього інституту.

Серед іншого, малодослідженими залишаються питання забезпечення права на захист підозрюваного (обвинуваченого) у спеціальному кримінальному провадженні, що вивчалися науковцями фрагментарно і раніше не були предметом самостійного дослідження.

Тому актуальність дисертаційне дослідження Є.М. Пеліхоса «Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження (in absentia)» очевидна і не викликає сумніву.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність та послідовність структури дослідження, правильність побудови висновків, що сприяло визначенню мети, об'єкта, предмета і завдань роботи.

У дисертації використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу

висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертант проаналізував значну кількість наукових, нормативних та правозастосовних джерел (259 найменувань), вивчив роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з удосконалення положень кримінального процесуального законодавства щодо забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена емпіричними даними, що становлять рішення Конституційного Суду України та постанови Верховного Суду; рішення ЄСПЛ; ухвали та вирoki національних судів, у тому числі і ті, які розміщені в ЄДРСД; результати вивчення матеріалів кримінальних проваджень; узагальнені результати опитування 72 адвокатів, 38 прокурорів, 44 детективів / слідчих / дізнавачів м. Києва, Вінницької, Львівської, Дніпропетровської, Закарпатської та Чернігівської областей. Під час підготовки дисертаційного дослідження автор використовував власний практичний досвід адвокатської діяльності, у тому числі в якості захисника у спеціальних кримінальних провадженнях.

Результати наукового дослідження викладено в десяти наукових публікаціях, серед яких чотири статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, одна стаття в іноземному юридичному виданні, п'ять тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Отже, дисертація Є.М. Пеліхоса «Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження (in absentia)» виконана на належному науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація Є.М. Пеліхоса є одним із перших у вітчизняній юридичній науці комплексним дослідженням, в якому на основі доктринальних положень кримінального процесу, з урахуванням положень законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність, правозастосовної практики обґрунтовано низку положень і висновків щодо забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження (in absentia).

До найважливіших положень, що містять наукову новизну, віднесено такі: з позиції вирішення проблем реалізації права на ефективний захист при здійсненні спеціального кримінального провадження (in absentia) обґрунтовано необхідність у нормах КПК України передбачити обов'язкову участь у таких провадженнях не менше двох захисників, доповнивши ч. 3 ст. 46 КПК України «Загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні»; обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення процесуального порядку реагування прокурора, слідчого судді під час досудового розслідування, та суду під час судового провадження на порушення захисником права на ефективний захист, що виражається у не вжитті заходів, направлених на захист

підозрюваного (обвинуваченого) та підтверджується відповідними процесуальними документами. У зв'язку з чим сформульовано пропозиції про внесення доповнень до ст. 47 КПК України «Обов'язки захисника»; з метою забезпечення права на ефективний захист доведена доцільність деталізувати у підзаконних нормативно-правових актах, рішеннях органів адвокатського самоврядування процедуру призначення адвокатів для здійснення захисту у спеціальному кримінальному провадженні з урахуванням спеціалізації адвоката; доведено, що участь захисника під час залучення останнього до проведення окремої процесуальної дії відповідно до ч. 12 ст. 615 КПК України є порушенням права підозрюваного на захист. У зв'язку з чим запропоновано питання дистанційної участі адвоката у процесуальній дії залишити на розсуд захисника; з'ясовано, що зміст діяльності сторони захисту при оголошенні підозрюваного у міжнародний розшук, охоплює два напрями, зокрема, процесуальну та превентивну діяльність захисника; для вирішення проблеми реалізації права обвинуваченого на судовий розгляд спеціального кримінального провадження судом присяжних обґрунтовано необхідність надати можливість захиснику обвинуваченого реалізовувати аналізоване право шляхом внесення відповідних доповнень до ч. 2 ст. 384 КПК України «Роз'яснення права на суд присяжних»; обґрунтовано, що процесуальна діяльність захисника як одна з форм забезпечення права обвинуваченого на захист у підготовчому судовому засіданні обумовлюється функціональною сутністю стадії (судовий контроль, правосуддя) і спрямована на: 1) дотримання прав обвинуваченого та процесуальних гарантій, наданих йому кримінальним процесуальним законодавством; 2) усунення допущених помилок на стадії досудового розслідування шляхом виявлення недоліків підсумкових актів досудового розслідування, оскарження дій, рішень та бездіяльності слідчого, прокурора, а також ухвал слідчого судді, які не могли бути предметом оскарження на етапі досудового розслідування цього кримінального провадження; 3) організацію судом підготовки до судового розгляду; розглянуто питання забезпечення права на захист обвинуваченого за його відсутності у судовому розгляді через призму дотримання стандартів справедливого суду в розрізі статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, спрямованих на забезпечення належного відправлення правосуддя, таких як: право на доступ до суду, принцип рівності можливостей, право на ефективний захист.

У роботі також містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків рецензованої дисертаційної роботи не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації надано відповідно до отриманих результатів, вони мають належну аргументацію, що зумовлено використанням методології дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними, які охоплюють результати особистих спостережень з використанням власного досвіду роботи автора.

Отже, результати дисертаційного дослідження Є.М. Пеліхоса, які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають наукову новизну та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню сукупності методів, таких як історико-правовий, формально-юридичний, формально-логічний, логіко-семантичний, логіко-нормативний, системно-структурний, соціологічний, а також емпіричної бази.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що відповідають загальним вимогам.

Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на належному методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані і аргументовані у дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: законотворчій діяльності – при внесенні змін і доповнень до норм КПК України з метою вдосконалення положень, які регламентують порядок забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження (*in absentia*); правозастосовній діяльності адвокатів; освітньому процесі – при підготовці та проведенні лекційних, семінарських та практичних занять зі слухачами, курсантами та студентами при викладанні таких навчальних дисциплін: «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Особливі порядки кримінального провадження», «Адвокатура України».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Є.М. Пеліхоса викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, що поєднують дев'ять підрозділів, висновки, список використаних джерел (259 найменувань) та чотири додатки. Загальний обсяг дисертації становить 256 сторінок, із них основний обсяг тексту – 190 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, містить перелік публікацій здобувача, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, охарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового

пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У розділі 1 «Теоретичні та правові засади забезпечення права на захист за відсутності підозрюваного (обвинуваченого)» здійснено історико-порівняльний аналіз забезпечення засад кримінального провадження за відсутності підозрюваного (обвинуваченого).

Аналізуються наукові дослідження забезпечення права на захист при здійсненні спеціального кримінального провадження.

Досліджено розвиток законодавства в Україні щодо забезпечення права на захист у кримінальному провадженні за відсутності підозрюваного (обвинуваченого).

У розділі 2 «Забезпечення прав підозрюваного при здійсненні спеціального досудового розслідування» розглядаються порядок та підстави залучення захисника при здійсненні спеціального досудового розслідування, підстави здійснення спеціального досудового розслідування.

Визначається оголошення міжнародного розшуку як одна із підстав здійснення спеціального досудового розслідування.

У розділі 3 «Забезпечення прав обвинуваченого при здійсненні спеціального судового провадження» розкрито питання забезпечення права на захист обвинуваченого за його відсутності на підготовчому судовому засіданні, забезпечення права на захист обвинуваченого за його відсутності на судовому розгляді.

Визначено особливості забезпечення права на захист засудженого при перегляді судових рішень ухвалених за його відсутності (*in absentia*).

За результатами здійсненого дослідження дисертант сформулював пропозиції та рекомендації з удосконалення кримінально-процесуального законодавства України у контексті предмета дослідження.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано висновки, у яких висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію, мають високий рівень достовірності.

Список використаних джерел становить 259 найменувань.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Є.М. Пеліхоса відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – дослідження теоретичних, правових і практичних проблем забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження (*in absentia*) та формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині досліджуваної проблематики.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Результати дисертаційного дослідження Є.М. Пеліхоса може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти

юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Поряд із загальною позитивною оцінкою дисертації, у рецензента виникли деякі питання, які потребують додаткового висвітлення під час публічного захисту.

1. Автор наголошує про важливість вчасного початку захисної діяльності адвоката під час спеціального досудового розслідування. Прохання конкретизувати як це питання має бути вирішене.

2. Що саме пропонується автором для забезпечення права підозрюваного, обвинуваченого на ефективний захист.

3. Потребує обґрунтування позиція про обов'язкову участь не менше двох захисників щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне кримінальне провадження, для здійснення захисту за призначенням.

Висловлене стосується дискусійних питань та має рекомендаційний характер.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Є.М. Пеліхоса є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація «Забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження (in absentia)», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, у якому отримано науково обґрунтовані результати, що вирізняються новизною щодо забезпечення права на захист підозрюваного, обвинуваченого при здійсненні спеціального кримінального провадження, за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти (наукових установах), затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 року № 261 (із змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 року) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Пеліхос Євген Миколайович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

**провідний науковий співробітник наукової лабораторії
з проблем протидії злочинності НАВС,
доктор юридичних наук, професор**

